

саме: збірно-розбірні мобільні сцени; ристалля зі збірних елементів; мобільні глядацькі ряди; шатро за середньовічними аналогами для "середньовічного містечка", що відтворює побутові реалії середньовічного життя; торгівельні ятки, згідно з загальною концепцією, запроектовані у середньовічній стилістиці, але пристосовані до сучасних потреб; ліхтарі для освітлення. Такі споруди мають формувати архітектурне середовище під час здійснення театральних-видовищних заходів, не спотворюючи, а гармонічно доповнюючи його.

Велике значення під час проектування таких історичних тимчасових споруд має правильне застосування будівельного матеріалу. Зрозуміло, небажано використовувати нові матеріали, а можливо застосовувати лише ті, які використовувалися в автентичних конструкціях, але якщо конструкції ззовні не проглядаються то можливо застосовувати більш дешевші і міцніші сучасні матеріали. Систему шатро можна використовувати для розміщення в них глядацьких місць, торгових яток, транспортних засобів, та інших обслуговуючих функцій. Відведені під проведення фестивалів території впорядковані згідно з обраною концепцією, з своєрідним архітектурно-предметним середовищем протягом цілого року можливо використовувати як зону відпочинку і рекреації.

Вивчення особливостей антропогенного середовища сприяє специфіці підбору і розміщення мобільних тимчасових споруд на різноманітних територіях. Дотримання вимог до складу і якості проектів таких форм гарантують їх професійне виконання і розміщення. А оздоблення історично-музичних фестивалів відповідними історичними мобільними тимчасовими малими архітектурними формами в історичному середовищі сприяє популяризації архітектурної спадщини та забезпечує її повноцінне життя.

УДК 712.253

Ст. викл. О.С. Пилат – НЛТУ України, м. Львів

КОЛОРИСТИКА МАЛОГО САДУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛЮДИНУ

Розглянуто фізіологічний, оптичний і емоційний вплив кольорів на людину, гармонійні та дисгармонійні колірні поєднання, характерні особливості окремих забарвлень декоративних рослин та рекомендації щодо їх використання.

Ключові слова: кольори, колірні поєднання, декоративні рослини.

Senior lecturer O.S. Pylat – NUFWT of Ukraine, L'viv

A color of small garden, and its influence is on people

In the article examined physiology, optical and emotional influence of colors on a man, harmonious and disharmonious colors combinations, characteristic features of the separate colorings of decorative plants and recommendation, in relation to their use.

Keywords: colors, colors combinations, decorative plants.

Серед містобудівних, композиційних, екологічних і біологічних завдань, що постають перед ландшафтним архітектором під час проектування малого саду, вагоме місце займає колористика. Рослинність є основним будівельним матеріалом у створенні саду. Вона забезпечує естетичний вплив і створює низку колористичних композицій у зелених насадженнях.

Колірну гаму простору малого саду вирішувати потрібно досить ретельно. Рослини можуть бути різноманітні за кольором, розміром, фактурою і малюнком, і цей ефект може бути посилений оформленням квітами. Будь-який штучно створюваний пейзаж бажано спроектувати так, щоб за забарвленням він був цікавий у всі пори року, був "садом безперервного цвітіння".

Сприйняття малого саду багато в чому залежить від його забарвлення, колориту. Око спочатку сприймає колір, а вже потім форму. Рослинність дає нам безліч тонів і відтінків та розкриває велику різноманітність природного колориту своїм листям, квітами, стовбурами тощо. Оскільки колорит значною мірою визначає характер дії ландшафтного простору, то складання колоритних композицій має на меті створити в зелених насадженнях такі види і пейзажі, які справляли б приємні естетичні враження.

Важливо розуміти, яким чином колористичне вирішення ландшафту впливає на потенційного відвідувача, чи відображає воно функціональну спрямованість малого саду, наприклад, розслабляє та заспокоює в зонах відпочинку або на території лікувальних установ, або ж навпаки, підбадьорює, збуджує в зонах, призначених для активного відпочинку. Виходячи з природних умов, освітлення і розміру ділянки, ландшафтний архітектор може створити відчуття тепла чи холоду, глибини простору чи зменшення розмірів ділянки, окремих елементів, творити певний настрій.

Розрізняють три види впливу кольору: фізіологічний, оптичний і емоційний.

Фізіологічний вплив. Колір впливає на фізіологію людини. Об'єктивна дія кольору підтверджена експериментальним шляхом і залежить від кількості та якості кольору, часу дії, особливостей нервової системи, віку, статі й інших чинників. Колір має безпосередній фізіологічний вплив на весь організм людини, особливо червоний і синій кольори за їх максимальної насиченості. Червоний колір має стимуляційну дію абсолютно для всіх живих організмів. У людини він збуджує нервову систему, викликає частіше дихання і пульс і активізує роботу м'язової системи. Тому, використовувати його в зоні відпочинку у великих кількостях небажано. Якщо відвідувач малого саду гіпертонік, то велика кількість червонолистих форм негативно позначатиметься на його самопочутті. З іншого боку, викликаючи сильні емоції, він дуже ефективний у разі меланхолії. Проте холерикові необхідно бути обережним у виборі червоного як домінантного. Жовтий колір листя асоціюється з легкістю і життєрадісністю, він сприятливіший для психіки, ніж червоний. Не такий агресивний, навпаки, врівноважує емоції і заспокоює. Синій заспокоює нервову систему. Зелений і синій – заспокійливі, розслабляють або знижують гучність шумів. Основні кольори мають такі характеристики:

- збуджувальні – червоний, оранжевий, жовтий;
- пригнічувальні – зелений, голубий;
- заспокійливі – фіолетовий, темно-сірий, чорний.

Червоний, жовтий, оранжеві є кольорами екстраверсії, тобто імпульсу, оберненого назовні. Група синього, фіолетового, зеленого сприяє пасивній інтроверсії і імпульсам, оберненим всередину. Оранжевий і червоний збу-

джують також зоровий і слуховий центри мозку, що спричинює підвищення гучності шумів. Такі активні кольори часто називають "крикливими".

Оптична дія. Кольори можуть оптично змінити простір, зробити його оптично меншим або більшим, вищим або нижчим тощо. Предмети і рослини теплих і світлих забарвлень за прямого сонячного освітлення, зазвичай, здаються нам ближче, ніж насправді, а холодні (особливо синій) віддаляються і збільшують простір. Червоний колір добрий для переднього плану, а синій – для заднього плану. У разі зустрічного сонячного освітлення можливе зворотне сприйняття кольору. З більшої відстані краще сприймаються яскраві кольори в контрастних поєднаннях, зібрані в крупні колірні плями.

Є цікаві закономірності зорового сприйняття у разі перенесення погляду з одного кольору на інший. Коли ми візьмемо певну квітку, наприклад букет або групу півоній, гвоздик, червоних троянд тощо, помістимо його на нейтральному фоні, то побачимо єдність дії колориту. Нейтральний фон підкреслює і підсилює колірний ефект. Якщо ж квіти помістити на синьому або червоному тлі, то у кожному окремому випадку створюється різне враження. Так, при перенесенні погляду з червоного на червоний – останній виглядатиме бруднішим, жовтий – зеленуватим, зелений – насиченішим, синій – більш блакитним, а фіолетовий – синім. Якщо спочатку ви споглядали жовтий, то внаслідок перенесення погляду на червоний останній видасться пурпуровим, зелений голубіє, а синій і фіолетовий насиченіші.

Завдяки цій властивості сприйняття кольорів людина, виходячи з будинку із зеленим інтер'єром, потрапляє не в смарагдовий сад, а в сад з рослинами, що немов зів'яли. Щоб нейтралізувати цей ефект, можна висадити на ганку червонолисту рослину як проміжний елемент між будинком і садом. Тоді, вийшовши з будинку із зеленим інтер'єром, глядач побачить спочатку насичено-пурпурне листя, а вже услід за цим зверне увагу на насичено-смарагдову зелень саду.

Або, припустимо, ми вирішили створити в саду "золоту" кімнату і, щоб підготувати до цього людину, використовуємо рослини жовтолистих форм вже на підході до неї. У цьому випадку людина, потрапивши в золотистий садок, відзначить неприємний, сірчисто-жовтий відтінок листя. Якщо ж на підході до золотої кімнати використати рослини з пурпуровим листям, літники синіх забарвлень, арки з фіолетовими клематисами, то людина немов потрапить в сонячно-жовту оазу.

Коли на передній план рослинного угруповання поміщають рослинність темних тонів, а на другий план – світлих простір, буде візуально зменшуватись, а в разі зворотної комбінації створюється ефект поглиблення простору.

Емоційна дія. Щодо психологічної дії кольору, йдеться про відчуття, переживання, які ми можемо відчувати під впливом того або іншого кольору. Цей вплив тісно пов'язаний з оптичними властивостями кольору. За емоційним сприйняттям колір можна розділити на дві групи:

1. Теплі чи активні (легкі) барви. Це переважно світлі кольори – жовтий, оранжевий і червоний та їх нюанси. Жовто-червоні кольори сприймаються теплішими, як і ті, що мають більше оранжевих нюансів.

2. Холодні чи пасивні (важкі) барви. Це переважно темні кольори, такі, як синій, фіолетовий і зелений. Синій і блакитні тони ми сприймаємо як холодні.

Домінуючи в саду, холодні кольори створюють спокійну, благотворну для відпочинку і спокою атмосферу. Вони ідеальні для використання в житлових дворах, на прилеглих територіях лікарень, лікувальних установ. Крім того, холодні тони немов розширюють простір і тому краще виглядають на невеликих ділянках. Ідеальні вони в садах романтичного стилю.

Поєднання колориту і форми слід доводити до певного співвідношення, до гармонії. У парковому мистецтві це потрібно, особливо в разі колірною поєднання рослинності і ще складніше, оскільки зіставляється з природним колоритом.

Існує кілька видів колірних поєднань:

- контрастні колірні поєднання;
- гармонійні колірні поєднання – гармонійні поєднання нюансів;
- дисгармонійні колірні поєднання.

Контрастні колірні поєднання. Такі колірні поєднання виходять тоді, коли за кольоровим колом зіставляють кольори, що лежать один проти одного, як червоний із зеленим, оранжевий з синім і фіолетовий з жовтим. Ці поєднання дають гармонійні і життєрадісні ефекти. Вони найбільш приємні погляду, оскільки кожна пара охоплює поєднання 3-х основних кольорів: жовтого, червоного і синього.

Ці колірні поєднання рослинності завжди сприятливі і стимуляційні. У разі зіставлення барв, протилежних за схемою, вони не змінюються, а навпаки – підсилюють свою тональність. Так, наприклад, світлий основний тон, біля темного, стає інтенсивнішим (світлішим), а основний темний біля світлого – здається темнішим. Червоні і зелені барви у поєднанні взаємно посилюються, причому більше, ніж ясно-жовті з темно-синіми.

Характерні (гармонійні) колірні поєднання. Характерні поєднання виходять, коли по даній схемі зіставляються кольори, що лежать через один, як червоний з жовтим, оранжевий із зеленим, жовтий з синім, зелений з фіолетовим, синій з чорним і фіолетовий з оранжевим. Поєднання рослин в таких групах створюють ефекти досить приємні для ока і заспокоюють. Такі поєднання зазвичай використовуються для оформлень. Сприятливі ще поєднання рослинності коричневих барв з червоними, коричневих з жовтими, сіривато-зелених з сіро-синіми тощо.

Гармонійні поєднання нюансів. Поєднання нюансів – це поєднання відтінків з проміжних переходів від одного кольору до іншого, наприклад жовтого, ясно-жовтого, жовто-золотистого, жовто-оранжевого тощо. Нюансний перехід зелених тонів – зелений, ясно-зелений, зелено-жовтий, зелено-синій, зеленувато-сірий тощо. Звичайно такими поєднаннями насичений весняний пейзаж. Суворіший і яскравіший перехід творять червоні барви (яскраво-червоні, пурпурні, кармінові тощо). Гармонійні поєднання нюансів мають велике застосування у партерах.

Дисгармонійні колірні поєднання. Дисгармонійні колірні поєднання виникають у разі зіставлення кольорів, що знаходяться один за одним, як зелений з синім, червоний з оранжевим, червоний з фіолетовим, жовтий з ясно-зеленим і жовтий з оранжевим. Поєднання рослин з такими барвами здебільшого діє неприємно і має неестетичний вигляд. Такі поєднання небажані при оформленні зелених насаджень і їх треба уникати.

Проміжною комбінацією рослин зі світлими барвами можна певною мірою пом'якшити неприємну дію тонів дисгармонійних поєднань. У природі такі поєднання трапляються, наприклад, синє небо і зелені луки, проте вони не знаходяться безпосередньо поряд, їх розділяє простір. Крім того, барви природи мають найрізноманітніші нюанси, які певною мірою допомагають пом'якшити дисгармонійні поєднання. Несприятливі поєднання виходять також у разі зіставлення таких тонів, як оранжевий і карміново-червоний, жовтий зі жовто-зеленим тощо.

Колорит додає специфічного вигляду й ефектної виразності малим садам. Це потребує детального знання специфічних особливостей окремих кольорів, які будуть розглянуті кожен окремо.

Характерні особливості окремих забарвлень декоративних рослин

Рослини жовтого забарвлення. Жовтий колір – один з найяскравіших і найближчих до білого. Він виділяється всюди, особливо на темнішому тлі, і віддаленість мало на нього впливає, це відбувається завдяки ефекту іррадіації. Тобто жовтий немов поширюється на розташовані поряд з ним темніші кольори і зменшує ці поверхні. Для прикладу, коли сонце світить крізь гілки дерев, вони здаються тоншими, ніж зазвичай.

Декоративні рослини зі жовтими цвітом сяють в темряві і блякнуть на сонці. Вони мають приємний тон, причому присутність синіх барв зменшує їх теплоту. Участь жовтих барв у композиції справляє відчуття теплоти і життєрадісності. Рослинність жовтого забарвлення допомагає рослинним угрупуванням оптично виступати і слугувати домінантними світлими плямами в квітковій композиції.

Рослини оранжевого забарвлення. Оранжеві барви породжують відчуття теплоти і, порівняно з червоними і жовтими, ще тепліші. Вони нагадують багрянець заходу. Декоративні дерева, чагарники і квіти оранжевого забарвлення врівноважують колірну композицію і додають їй велику виразність і зміст. Рослини оранжевого і золотисто-жовтого забарвлення сприяють створенню сильних колірних ефектів у паркових просторах. Їх видно здалеку, утворюють золотисті відтінки і їх широко використовують в яскравих квіткових композиціях.

Рослини червоного забарвлення. Червоні барви рослин самі виділяються в композиції під час оформлення зелених насаджень і, як оранжеві, мають найсильнішу тональну дію. Вони завжди виділяються серед інших, незалежно від відтінків і кількості. Червоні барви завжди рельєфно виділяються на передній план. У цьому плані вони впливають нарівні з оранжевими. Необхідно ввести багато рослин інших барв, щоб врівноважити червоно-квіти.

За наявності жовтих рослин, червоно-квіті виділяються ще більше, а за наявності синіх набувають холодного відтінку. Червоні можуть віддаляти чи наближати предмети і рослинні групи. У разі поєднання рослин червоного, жовтого і оранжевого забарвлення колорит лагідніє, стає теплішим; предмети і рослини, спостережувані здалеку, оптично наближаються. Поєднуючи рослини червоного, синього і фіолетового забарвлень, колорит холодніє, предмети і рослинні групи оптично віддаляються, і тон колориту губиться вдалині.

Червоні барви в поєднанні з білими яскраво виділяються і оптично наближають предмети і рослинні групи, а на темному тлі оптично віддаляють рослини і блякнуть. Червоно-квіті рослини гармоніюють із зеленню листя. Участь рослин червоних тонів додає пейзажу ефектність і виразність, проте до цього варто підходити дуже обережно, оскільки підкреслене переважання червоних барв у колірній композиції може діяти негармонійно і відштовхуюче.

Природа використовує червоні барви дуже скупі і обережно, особливо без домішок. Червоні квіти і плоди спостерігаються переважно влітку і восени. Природа з великою обережністю додає червоні тони до зеленого, синюватого і сірого листя. Крім того, яскраві кольори краще виглядають на великих ділянках, де їх пом'якшує зелень газонів. Розміщувати такі колірні плями доцільно біля місць активного відпочинку, наприклад, на спортивних майданчиках.

Рослини синього забарвлення. Сині барви належать до найхолодніших тонів спектру і оптично віддаляють рослинні групи. Вони стають важливим засобом при поглибленні повітряної перспективи. Сині барви є, головним чином, тонами далини. Під час спостереження віддалених темних предметів, гір, пагорбів, лісів тощо вони забарвлюються повітрям у сині відтінки. Звичайно ми визначаємо віддаленість предметів за інтенсивністю (насиченістю) синіх відтінків. Чим інтенсивніша і віддаленіша тінь, тим більше вона насичена синім тоном. Близькі тіні забарвлюються світловим рефлексом у фіолетові тони.

У природі сині барви мають різноманітні нюанси. У місцях, куди проникає менше світла, повинні переважати рослини жовтого забарвлення. От чому сині барви найхолодніші, пасивні, швидко зливаються вдалині і губляться. У разі слабого світла вони бездушні, а увечері зникають. Сині барви дають більше тіней на противагу жовтим, які додають ландшафту променистості.

Сині, зелені і фіолетові тони – холодні і протилежні червоним і жовтим. У поєднанні між собою сині і жовті барви створюють найсильніші ефекти та показують рух і спокій у композиції. У разі колірного поєднання рослин синіх, оранжевих і червоних барв, сині для рівноваги тону мають бути великими плямами. Між синіми і зеленими видно барви тіней, гір, озер і ін.

Рослини фіолетового (лілового) забарвлення. Фіолетові барви належать до холодних. У разі зіставлення рослин фіолетового забарвлення з рослинами синіх, перші губляться.

Червоно-фіолетові барви найближчі до червоних. Вони тепліші, інтенсивніші і виділяються краще, ніж синьо-фіолетові. Рослини фіолетового забарвлення трапляються рідше, а в природі фіолетові з'являються найчастіше в атмосфері і в тінях. Під час заходу сонця синє небо під дією червоних со-

нячних променів набуває інтенсивного фіолетового відтінку. У сутінках фіолетові змішуються з синіми. Гори і ліси, розташовані вдалині, мають вдень сині відтінки, а ввечері – фіолетові.

Рослини білого забарвлення. Рослини білого забарвлення в композиції діють нейтрально. Білий колір гармоніює з усіма тонами, особливо, з холодними, освіжаючи їх. Він створює світлий фон і сприяє оптичному наближенню чи віддаленню предметів. Його головна роль полягає в пом'якшенні неприємних тональних поєднань колориту. Неприємне і дратівливе для ока поєднання, що виникає при зіставленні кольорів, декоративних дерев і чагарників темно-червоного, темно-синього і фіолетового забарвлень, можна пом'якшити біло-квітими рослинами.

Присутність білого кольору підсилює інтенсивність решти кольорів. Іншою важливою якістю рослин білого забарвлення є її здатність створювати білі плями в темноті, що використовується для нічних колірних ефектів у насадженнях.

Рослини зеленого забарвлення. Зелені кольори належать до нейтральних. У поєднанні з теплими кольорами вони стають активними, а з холодними – пасивними. Зелений колір, основний у природі, має найрізноманітніші відтінки і відіграє вагому роль у композиції. З усіх барв зелені мають найбільше нюансів.

Зелені тони мають дерева, луки, ліси, які за червоного освітлення набувають коричневого відтінку, а вдалині – сірого. Луки ясно-зелені, ліси темно-зелені, гірські озера смарагдово-зелені і море взимку – холодно-зелене. Взагалі вся природа рясніє різними зеленими тонами.

Зелені кольори є основним тоном і композиційним чинником для оформлення пейзажів у паркових зонах. Рослини зелених тонів у поєднанні з оранжевими і червоними оптично виступають. У поєднанні з яскравими теплими, зелені відходять на другий план, а за холодних тонів висувуються на передній. Зелені, салаткові, зелено-сірі, бірюзові і зелено-сріблясті є основним колірним засобом у паркових композиціях. Ці нюанси зелених барв рослин, уміло підібрані і поєднані, сприяють створенню художнього пейзажу і пожвавлюють простори.

Сині і фіолетові кольори гармоніюють із зеленими і пом'якшують їх інтенсивність. Червоні, оранжеві і жовті кольори контрастні до зелених.

Рослини коричневого забарвлення. Коричневі барви належать до теплих тонів. У колірних поєднаннях коричневі барви рослин закінчують композицію і слугують об'єднувальною ланкою для поєднання рослин інших барв. Коричневі гармоніюють із золотисто-жовтими, оранжевими і зеленими.

Рослини сірих і сріблястих тонів. Сірі і сріблясті тони рослин у поєднанні з іншими кольорами діють нейтрально. Вони – прекрасний фон для рослин інших кольорів і сприяють усуненню або пом'якшенню дисгармонійного колориту.

Сірі, матові і сріблясті тони в природі (сріблясте листя, сірі стовбури, гілки, камінь тощо) створюють вдалий фон для поєднань рослин у колориті. Сірі і сріблясті виділяють теплі і сильні забарвлення в рослинних групах. Вони

контрастні з червоними і оранжевими, а з синіми і зеленими дають гармонійні поєднання.

Один колір сам по собі бездушний і скутий. Він оживає, поєднуючись з іншим. За своєю силою кольори діють по-різному. Одні діють просторово у великому масштабі, інші – в малому. Композиційне поєднання і гра кольорів певною мірою означають зіставлення між холодними і теплими, між світлими і темними, між слабкими і сильними тонами барв.

Загалом, у разі правильного підходу з боку ландшафтного архітектора, барви рослинності можуть перетворити простір на нескінченно ефектні і сильні виразні композиції.

Література

1. Алексеев С.С. О колорите. – М. : Изобр. искусство, 1973. – 168 с.
2. Дериберс М. Цвет в деятельности человека. – М. : Сов. художник, 1964. – 88 с.
3. Иттен И. Искусство цвета. – М. : Издат. Д. Аронов, 2004. – 236 с.
4. Лашук Г. Цвет в объемно-пространственной среде современного города. – Архитектура СССР, 1971. – № 10. – С. 1-4.
5. Рабкин Е.Б. Цветовое зрение. – Здоровье, 1969. – № 11. – С. 1-2.
6. Степанов Н.Н. Цвет в интерьере. – К. : Вища шк. Головное изд-во, 1985. – 184 с.
7. Фрилинг Г., Фуэр К. Человек, цвет, пространство. – М. : Стройиздат, 1973. – 118 с.

УДК 711 Доц. Х.І. Ковальчук, канд. архітектури; асист. Ю.Л. Богданова –
Інститут архітектури НУ "Львівська політехніка"

ЗАСАДИ ГАРМОНІЙНОГО РОЗТАШУВАННЯ МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ У СКВЕРАХ І ПАРКАХ МІСТА

Розглянуто основні засади гармонійного розташування малих архітектурних форм у міському ландшафті та викладено принципи поєднання основних природних та штучних елементів під час проектування скверів та парків у містах.

Ключові слова: малі архітектурні форми, міський ландшафт, сквери, парки.

*Assoc. prof. H.I. Koval'chuk; assist. Yu.L. Bogdanova –
Institute of architecture NU "L'viv politekhnik"*

Principles of harmonious location of small architectural forms in public gardens and city parks

Basic principles of harmonious location of small architectural forms in a city landscape are considered and principles of combination of basic natural and artificial elements in public gardens and city parks planning are expounded in the article.

Keywords: small architectural form, city landscape, public gardens and parks.

Постановка проблеми та аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Ландшафтна композиція міського саду або скверу – це система взаємозв'язків основних його елементів (рослин, рельєфу, водойм, споруд та малих архітектурних форм), об'єднаних спільною стильовою ідеєю. У ландшафтній композиції велике значення має правильне розташування малих архітектурних форм. Вони повинні бути співрозмірними з простором, в який їх вписують архітектори та дизайнери. У літературі вітчизняних авторів радянського періоду дуже узагальнено подано основні принципи закладення